

Dorina Guțu

Războiul din Irak și războiul de acasă

O campanie prezidențială americană

Prefață de Alina Bârgăoanu

Redactor: Florin Paraschiv
Coperta: Elena Vlad
Tehnoredactor: Nicolae Poantă

Toate drepturile asupra acestei ediții aparțin Editurii Comunicare.ro, 2006

SNSPA, Facultatea de Comunicare și Relații Publice
Strada Povernei 6–8, București
Tel./fax: (021) 313 58 95
E-mail: difuzare@comunicare.ro
www.editura.comunicare.ro

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

GUȚU, DORINA

Războiul din Irak și războiul de acasă: o campanie prezidențială americană /

Dorina Guțu; pref.: Alina Bârgăoanu. – București: Comunicare.ro, 2006

Bibliogr.

ISBN (10) 973-711-110-9; ISBN (13) 978-973-711-110-4

I. Bârgăoanu, Alina (pref.)

32(73)"2003"

94(73)"2003"

94(567)"2003"

Cuprins

Prefață / 7

Introducere / 11

Sistemele politic, electoral și mediatic din SUA

Sistemul politic american / 15

Partidele politice mari / 17

Partidele politice mici și candidații independenți / 19

Sistemul de nominalizare a candidaților la președinție / 21

Alegerile preliminare contemporane / 23

Efectele reformelor din interiorul partidelor americane / 23

Președintele și instituția președinției / 25

Modalitățile de votare / 30

Etapile procesului de votare / 31

Electoratul american și modalitățile de mobilizare / 34

Specificul electoratului american / 36

Modalitățile de păstrare a electoratului propriu / 37

Demobilizarea electoratului advers / 39

Educarea votanților / 39

Îi mobilizează campaniile electorale pe votanți? / 41

Rolul religiei în ceea ce privește preferințele electorale / 42

Moralitatea și electoratul american / 44

Campaniile prezidențiale / 47

Scurtă cronologie a campaniilor electorale / 48

Efectele campaniilor electorale / 51

Campania negativă / 53

Spoturile video negative / 55

Funcțiile spoturilor negative / 58

Spoturile negative celebre din istoria campaniilor electorale americane / 60

Efectele campaniei negative / 62

Situația mass media din SUA în secolul XX / 64

Efectele mass media asupra campaniilor electorale / 68

Campania prezidențială americană din 2004

Principali actori ai campaniei prezidențiale / 77

Candidații la președinție / 78

Soțiile candidaților / 80

Echipele de campanie / 85

Preferințele electoratului american în campania prezidențială din 2004 / 88

Impactul religiei asupra electoratului în campania din 2004 / 91

Desfășurarea campaniei – etape și momente importante / 97

Campania negativă / 101

Discursurile electorale / 105

Dezbaterile prezidențiale / 113

Media tradiționale vs. noile media

Cinematograful – între tradiție și nonconformism / 125

Fahrenheit 9/11 – artă, sau marketing politic? / 128

Noile media și efectele lor asupra campaniilor electorale / 132

Internetul – noul venit pe scena campaniilor electorale. Scurtă perspectivă istorică / 132

Asaltul noilor media: blog-ul și podcast-ul / 134

Noile media în campania electorală din 2004 / 137

Efectele noilor media asupra comunicării politice și comportamentului electoral / 142

Experimentul *Decision 2004 – Presidential Candidates in Their Own Words* / 144

Concluzii / 153

The show must go on – alegerile generale americane din 2006 / 157

Anexa 1. Interviu cu Shanto Iyengar / 161

Anexa 2. Discursul de acceptare al lui George W. Bush / 167

Anexa 3. Discursul de renunțare al lui John F. Kerry / 169

Bibliografie / 173

Sistemele politic, electoral și mediatic din SUA

Sistemul politic american

Când părinții fondatori ai Statelor Unite ale Americii au redactat Constituția americană, nu au menționat nimic despre partidele politice. Motivul e cât se poate de simplu: la acea vreme nu existau partide politice în Statele Unite. Dezvoltarea lor este strâns legată de renunțarea la sistemul cenzitar de vot, la începutul secolului al XIX-lea. Datorită acestei inițiative, numărul de participanți la viața politică a crescut considerabil. Acest fapt a avut drept consecință firească necesitatea de a mobiliza mase de alegători mai mari decât în perioadele precedente. Partidele politice erau singurele organizații la acea vreme care puteau face asta; prin urmare, au început să se organizeze ca atare. Și astfel s-a ajuns ca, în 1830, partidele politice să devină parte integrantă a sistemului politic american. Astăzi scena politică din SUA este dominată de două mari partide: Partidul Democrat și Partidul Republican. Ele dețin majoritatea locurilor în Congres și din rândurile lor sunt aleși toți președinții și cei mai mulți guvernatori de state. Deși partidele politice americane nu au pus un accent prea mare pe ideologie, așa cum fac partidele europene, ele au jucat un rol important în viața politică a SUA. Dacă în secolele trecute partidele americane aveau programe politice destul de asemănătoare și o coeziune internă redusă, începând cu anul 1994 s-au putut observa diferențe semnificative în privința programelor și o mai mare unitate internă.

Sistemul membrului unic

Sistemul bipartit reprezintă una dintre caracteristicile specifice vieții politice americane, Partidul Republican și Partidul Democrat dominând în întregime scena politică încă din 1860. Situația de monopol neîntrerupt caracterizează specificul vieții politice americane și modul de organizare și funcționare a partidelor. Sistemul standard folosit atât în alegerile naționale, cât și în cele statale este sistemul „membrului unic în district“, adică este ales numai candidatul care câștigă majoritatea voturilor dintr-un district. Spre deosebire de sistemul proporțional folosit în alte state democratice, sistemul membrului unic permite ca toate voturile districtului respectiv să revină unui singur partid. De aici derivă existența și puterea celor două partide americane. Sistemul permite existența numai a partidelor foarte puternice, cu mulți susținători, care pot câștiga cât mai multe districte și alegerile generale. Partidele mici sunt, practic, condamnate la o înfrângere permanentă. Ele au șanse doar în măsura în care își unesc forțele cu un partid mare. Alianța cu un alt

partid însă nu reprezintă o opțiune viabilă, deoarece majoritatea statelor le interzic politicienilor să candideze din partea mai multor partide și le impun să fie reprezentanții unuia singur.

Sistemul colegiilor electorale

Sistemul colegiilor electorale este un alt argument pentru existența și rezistența celor două partide politice majore în Statele Unite. Practic, americanii nu votează direct un candidat, ci indirect, prin intermediul colegiilor electorale (relicve constituționale ale secolului al XVIII-lea). Ele au fost înființate în anul 1787 pentru a se evita alegerea directă a președintelui de către populație. La începutul lunii noiembrie din anul premergător alegerilor, cetățenii din fiecare stat votează o listă de electori care să susțină un anumit candidat în ziua alegerilor. Grupul acestor electori poartă numele de colegiu electoral. Există 50 de state americane și 538 de voturi din partea colegiilor electorale. Statele cu populația cea mai numeroasă au numărul cel mai mare de electori. De aceea interesul unui candidat este să investească fonduri mai mari în statele de la care ar putea obține voturi mai multe. De exemplu, un candidat va da mai multă importanță statelor California (cu 55 de electori), Texas (cu 34) sau New York (cu 31), decât statelor North Dakotah, Alaska sau Montana care au numai câte 3.

Pentru a fi ales președinte, un candidat are nevoie de 270 de voturi din partea colegiilor electorale. Candidatul care primește majoritatea voturilor acordate de cetățenii unui stat (vot popular) primește toate voturile acelui stat, urmând sistemul învingătorul ia totul. Cu alte cuvinte, dacă un candidat câștigă votul popular într-un stat, colegiul electoral este obligat să voteze pentru acel candidat în ziua alegerilor. Prin urmare, colegiile electorale doar ratifică votul popular obținut de candidat. De exemplu, în alegerile din anul 1996, candidatul republican Bob Dole a câștigat votul popular în statul său natal, Kansas. Prin urmare, toate cele 6 voturi ale colegiului electoral din acel stat i-au revenit acestuia. Bill Clinton, opozantul său, a reușit să obțină votul popular în New York, prin urmare, toate cele 31 de voturi ale acestui colegiu electoral i-au fost acordate lui.

Voturile colegiilor sunt trimise la Washington, unde sunt numărate la începutul lunii ianuarie, într-o ședință reunită a camerelor Congresului. În urma acestei numărări, sunt declarați, în mod oficial, câștigătorii. Președintele și vicepreședintele nou aleși depun jurămintele de credință și își preiau funcțiile pe data de 20 ianuarie. În cazul în care, într-o cursă electorală foarte strânsă, nici un candidat nu reușește să obțină 270 de voturi, atunci Camera Reprezentanților alege noul președinte dintre candidații clasati pe primele locuri în preferințele colegiilor electorale. Dacă nici un candidat pentru vicepreședinție nu reușește să câștige majoritatea voturilor, Senatul este cel care hotărăște câștigătorul, alegându-l din lista celor mai bine clasati doi candidați în topul voturilor acordate de colegiile electorale. O asemenea situație nu s-a mai întâmplat din secolul al XIX-lea, însă cercetătorii nu exclud posibilitatea ca acest lucru să se întâmple, dată fiind popularitatea în creștere a candidaților independenți și a partidelor mici (care ar putea să „fure“ din voturile partidelor mari, lipsindu-le de confortul majorității).

Deși sistemul colegiilor electorale a avut parte de critici în ultimii ani, el este considerat un element de stabilitate în procesul electoral. E drept, sistemul colegiilor electorale, ca și sistemul membrului unic pe district, defavorizează partidele mici, care au puține șanse să câștige majoritatea voturilor într-un stat. Presupunând că acest lucru s-ar întâmpla totuși, ele au și mai puține șanse să obțină majoritatea voturilor din suficient de multe state încât să câștige alegerile prezidențiale. Pe de altă parte însă, există voci care susțin că existența unui astfel de sistem este benefică pentru democrația americană, deoarece el obligă candidații să se străduiască să obțină sprijinul tuturor statelor, nu numai al celor mari. Bineînțeles, statele mai mari, și în special cele cu o populație urbană mare, par a fi cele mai avantajate. Însă realitatea ultimelor alegeri a confirmat faptul că, uneori, statele mici decid soarta alegerilor.

Partidele politice mari

Alte reguli de desfășurare a campaniilor electorale vin și ele în sprijinul partidelor mari și în defavoarea celor mici. Pentru a intra în cursa electorală, politicienii trebuie să strângă semnături din partea alegătorilor, numărul lor variind de la un stat la altul, în funcție de mărime. Așadar, un partid mic va putea candida numai în acele state în care reușește să strângă numărul minim necesar de semnături. La aceste reguli restrictive se mai adaugă încă una, cea a fondurilor electorale alocate partidelor. Drepturi speciale sunt acordate doar partidelor mari, în sensul că li se permite accesul la fonduri publice și la o finanțare substanțială de la buget. Partidele mici, chiar dacă reușesc să câștige 15% din votul popular – procente necesare calificării pentru finanțare din bani publici – au parte de fonduri mult mai mici față de cele primite de partidele mari.

Sistemul american de nominalizare a candidaților reprezintă o altă barieră în calea accesului la putere a partidelor mici. Alegerile preliminare din cadrul unui partid permit desemnarea unui singur candidat pentru o anumită funcție. De aceea, politicienii din cadrul aceluiași partid candidează unul împotriva celuilalt, iar în urma alegerilor preliminare este desemnat un candidat unic la alegerile de la nivel de stat, congres sau președinție. În majoritatea democrațiilor, controlul asupra acestor nominalizări este deținut de organizațiile de partid și de liderii acestora. În Statele Unite însă, politicianul care a avut campania cea mai bună, care a strâns cei mai mulți bani și a convins cei mai mulți alegători este ales candidat unic din partea aceluși partid. Decizia nu o iau liderii de partid, ci membrii și susținătorii aceluși partid. Deși acest sistem participativ e de natură să slăbească rolul partidelor ca organizații în procesul electoral și să mute accentul pe candidat, el a contribuit la dominarea scenei politice americane numai de către două partide mari pentru mai bine de 150 de ani.

Teoretic, partidele americane pot obține în alegeri sprijinul alegătorilor din orice clasă socială, de orice rasă și sex, cu venituri mari sau mici, cu studii superioare sau medii. Practic însă, există excepții, iar tradiția indică tendințele anumitor clase, rase și religii de a vota constant numai cu un anumit partid. De exemplu, membrii de sindicat votează în mod tradițional pentru democrați. Cu toate acestea, republicanii pot obține în unele alegeri chiar și o treime din votul acestora. Ba chiar în alegerile din 1984 46% dintre membrii

de sindicat au votat cu republicanii, și nu cu democrații. În mod normal, persoanele cu venituri medii spre mari tind să voteze cu republicanii. În alegerile din 2000 însă, candidatul Partidului Democrat, Al Gore, a reușit să câștige votul a 43% dintre persoanele cu un venit anual de peste 100.000 de dolari. Femeile, minoritățile sexuale și etnice (hispanici, afro-americani), anumite minorități religioase (evreii) și persoanele cu venituri mici votează în mod tradițional cu democrații. Oamenii de afaceri și persoanele cu venituri mari votează în mod tradițional cu republicanii.

Partidele politice americane (datorită mărimii lor și a modului specific de organizare și funcționare) au o coeziune internă redusă, iar membrii și susținătorii lor nu votează în funcție de principii ideologice și valori politice precise și stabile. Datorită diversității electorale extrem de mari (atât socioeconomice, cât și ideologice), partidele americane dau dovadă de o mare flexibilitate la nivel ideologic, sprijinind programe diverse atâta timp cât ele corespund intereselor lor politice și economice de moment. Lipsa unei doctrine politice stricte a făcut posibilă tolerarea unei diversități interne foarte mari, eliminarea rapidă a eventualelor tendințe schismatice și absorbirea altor formațiuni politice minore. Este dificil de apreciat cât de multă descentralizare există la nivelul structurilor politice ale unui partid american și cum influențează acest lucru viața politică. De aceea un președinte, fie el republican sau democrat, nu poate conta pe sprijinul total și necondiționat al politicianilor din Congres care fac parte din același partid cu el. Și nici liderii de partid nu au cum să le impună membrilor să voteze într-un anumit fel într-o situație dată.

În ciuda aparentei omogenități și a funcționării eficiente, partidele americane nu se bucură de încrederea populației. Sistemul alegerilor preliminar adoptat la începutul secolului XX și popularitatea din ce în ce mai mare a acestuia sunt dovezi ale lipsei de încredere în partide și ale hotărârii de a nu lăsa viața politică numai pe mâna liderilor de partide. Sondajele de opinie din ultima vreme au indicat că din ce în ce mai mulți alegători consideră că partidele nu fac altceva decât să creeze confuzie în privința programelor de reformă susținute în loc să clarifice lucrurile și că ar fi mult mai simplu dacă pe buletinele de vot s-ar afla numai numele candidaților, nu și partidele din care fac parte.¹ Declinul lor s-a accentuat vizibil în anii 1960–1970 datorită evenimentelor politice și sociale ale acelor vremuri. Astfel, odată cu expansiunea sistemului de alegeri preliminar, partidele și liderii lor nu au mai putut juca un rol esențial în funcția de numire a candidaților la funcțiile publice. Mai mult, campaniile electorale ale candidaților nu erau conduse de partide (și nici măcar finanțate de ele), ci de manageri de campanie specializați în acest domeniu și de consultanți politici care nu aveau o orientare politică anume, într-o campanie putând să lucreze pentru un partid, iar în următoarea pentru un altul. Obținerea fondurilor necesare desfășurării lor a devenit sarcina candidaților, organizațiilor personale ale acestora, specializate mai ales în strângerea de fonduri prin corespondență (mai nou, Internetul s-a dovedit un instrument excelent mai mult pentru strângerea de fonduri electorale, decât de voturi).

¹ John F. Bibby, „Political Parties in the United States“, *Elections 2004*, US Department of State, Bureau of International Informations Programs, 2005, p. 3.

La diminuarea rolului jucat de partide în secolul XX a mai contribuit și televiziunea. Candidații care dispuneau de fonduri suficiente puteau ajunge mult mai ușor și direct la electorat prin intermediul campaniilor televizate. În acest fel s-au eliminat încet dar sigur organizațiile de partid ca element de legătură între candidat și electorat. Mai mult, creșterea constantă a numărului de persoane cu studii și venituri peste medie (mai ales în marile orașe) a determinat schimbarea nu atât a opțiunilor, cât a motivațiilor electorale. Americanii nu mai votau în funcție de apartenența la un partid, ci, mai degrabă, în funcție de programele susținute de un partid sau altul. Acest lucru a făcut ca o mare parte a bazinelor electorale să devină fluide și să crească sprijinul acordat candidaților independenți și partidelor mici. Lipsa de loialitate a membrilor de partid este una dintre cele mai mari probleme ale partidelor politice americane. Pe lângă descentralizarea puterii interne, slaba aderență a membrilor la valorile partidului și lipsa de stabilitate a propriului electorat au contribuit decisiv la diminuarea importanței partidelor. Semnul cel mai clar îl reprezintă voturile acordate altor partide. Astfel, în 2000, 20% din electorat a votat pentru candidatul unui partid în alegerile prezidențiale și candidații altui partid pentru Congres. Așa se face că, deși Partidul Republican a dat candidatul la președinție, 40% din Camera Reprezentaților a fost alcătuită din democrați.²

Numărul din ce în ce mai mare de americani care se declară independenți (adică nu au simpatii nici republicane, nici democratice, prin urmare pot vota pentru partide diferite de la un an electoral la altul) a modificat încet dar sigur viața politică americană. Accentul pus în exclusivitate pe candidat este rezultatul firesc al evoluției acestor tendințe politice. Nu funcția deținută în partid, ci carisma, trecutul politic, influența și, evident, abilitatea de a strânge fonduri pentru campania sa reprezintă calitățile esențiale pentru reușita unui candidat american în cursa electorală.

Partidele politice mici și candidații independenți

Așa cum arată datele din tabelul de mai jos, în viața politică americană au existat mereu candidați independenți și partide mici, în ciuda obstacolelor enumerate anterior. Deși unele partide s-au bucurat de un anumit succes în rândul alegătorilor, din păcate nu au reușit să mențină avantajul electoral câștigat și s-au desființat de la sine sau au fost absorbite de partidele mari.

Deși datele din tabel nu pot indica o eventuală evoluție a partidelor mici și a candidaților independenți în campaniile electorale viitoare, ele oferă totuși informații importante despre impactul pe care l-au avut în anumite momente ale istoriei. De exemplu, partidul care l-a sprijinit pe Theodore Roosevelt în alegerile din 1912 a fost format prin desprinderea unei formațiuni politice din Partidul Republican. În alegerile de atunci, voturile republicanilor s-au împărțit în două, o parte importantă mergând la Partidul Progresist. Această divizare a făcut posibilă câștigarea alegerilor de către candidatul democrat Woodrow Wilson (pe principiul când doi se bat, al treilea câștigă). În 1992, candidatul independent

² *** *Understanding The Electoral College*, www.CNNfyi.com.